

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності
України**

Виконав:

студент магістратури за спеціальністю
281 Публічне управління та
адміністрування денної форми навчання

Бродовський Дем`ян Віталійович

Науковий керівник:

професор кафедри, д.держ.упр., доцент

КОПАНЧУК Володимир

Олександрович

Рецензент:

Хмельницький – 2024 рік

АНОТАЦІЯ

Бродовський Д.В. – Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Основна увага в магістерській роботі присвячена обґрунтуванню теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Зокрема, автором визначено зміст поняття «зовнішньоекономічна діяльність». Також розкрито основні складові механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Зі свого боку, у другому розділі здійснено аналіз ключових тенденцій зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни. Також визначено особливості державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни.

Третій розділ присвячений удосконаленню державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. З цією метою автором запропоновані перспективи розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. А також механізми реалізації моделей державно-приватного партнерства в зовнішньоекономічній діяльності.

Ключові терміни: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, іноземні інвестиції, державна політика, державне регулювання, принципи, механізм, модель, державно-приватне партнерство.

SUMMARY

Brodovsky D.V. - State regulation of Ukraine's foreign economic activity.

Master's thesis for obtaining a master's degree in the specialty 281 Public management and administration.

The main focus of the master's work is devoted to the substantiation of theoretical foundations and the development of practical recommendations for improving the state regulation of Ukraine's foreign economic activity.

In particular, the author defined the meaning of the concept of "foreign economic activity". The main components of the mechanism of state regulation of foreign economic activity are also revealed.

For its part, the second chapter analyzes the key trends of foreign economic activity in wartime conditions. Peculiarities of state regulation of foreign economic activity in conditions of war are also determined.

The third section is devoted to the improvement of the state regulation of Ukraine's foreign economic activity. For this purpose, the author proposed the prospects for the development of state regulation of foreign economic activity. As well as the mechanisms of implementation of public-private partnership models in foreign economic activity.

Key terms: foreign economic activity, export, import, foreign investment, state policy, state regulation, principles, mechanism, model, public-private partnership.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	7
1.1. Зміст поняття «зовнішньоекономічна діяльність»	7
1.2. Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	11
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.	19
2.1. Аналіз тенденцій зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни.....	19
2.2. Особливості державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни.....	26
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	32
3.1. Перспективи розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.....	32
3.2. Механізми реалізації моделей державно-приватного партнерства в зовнішньоекономічній діяльності.....	36
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) стає все більш важливим чинником забезпечення подальшого соціально-економічного зростання. Розвинені країни характеризуються тим, що фактично всі галузі їх економік так чи інакше приймають участь у зовнішньоекономічній діяльності, яка зокрема, повинна сприяти забезпеченню національних інтересів і безпеки держави, шляхом підтримки митного взаємовигідного співробітництва у відповідності з загальними правилами. Саме тому дослідження ролі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є актуальним. Сприяння подальшій інтеграції України у світове співтовариство, розвиток рівноправних та взаємовигідних відносин з іншими країнами, забезпечення зростання рівня життя і добробуту населення є пріоритетами національних інтересів у процесі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Останнім часом увага до державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності значно посилилася, це пов'язано з усвідомленням того, що ринкові відносини не виключають, а в деяких випадках, навпаки, вимагають втручання державних інституцій. Дослідженням розвитку України під впливом зовнішньоекономічної діяльності та особливостям її державного регулювання присвячені роботи багатьох вчених, серед яких: О. Гречишкіна, С. Двигун, А.Ковалев, А. Машков, І. Платонова, Т.Пристаї, Ж.Стеценко, Л. Титаренко, Т. Топольницька, А. Халецька та інші. Незважаючи на досить велику кількість наукових напрацювань за цією тематикою, досі актуальними залишаються питання щодо подальшого удосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності..

Мета та завдання дослідження. *Метою магістерської роботи є систематизація теоретичних аспектів та обґрунтування практичних пропозицій щодо удосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. У відповідності до цієї мети були поставлені та послідовно вирішувались такі основні завдання:*

- розкрити зміст поняття «зовнішньоекономічна діяльність»;
- описати механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- провести аналіз тенденцій зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни;
- систематизувати особливості державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни;
- визначити перспективи розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
- обґрунтувати механізми реалізації моделей державно-приватного партнерства в зовнішньоекономічній діяльності.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. **Предмет** - теоретичні та прикладні аспекти державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Методика магістерського дослідження. Для вирішення поставлених у магістерській роботі завдань використовувався цілий рід методів дослідження. Зокрема, серед них - метод аналізу та синтезу (для визначення понятійного апарату у рамках дослідження), аналітичний (для систематизації показників та виявлення тенденцій зовнішньоекономічної діяльності), табличний, графічний та структурно-логічний метод (для узагальнень, висновків та пропозицій за темою дослідження) та інші.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання теоретичних і практичних узагальнень та висновків магістерської роботи для удосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

1.1. Зміст поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

У сучасних умовах зростає роль і значення зовнішньоекономічної діяльності внаслідок глобалізації світової економіки та міжнародних економічних відносин. Це стосується як макро-, так і мікроекономічного рівня. Науковці та практики, які займаються питаннями вдосконалення організації та управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, постійно аналізують її сутність. Через відсутність єдиної позиції щодо поняття зовнішньої підприємницької діяльності вважаємо це важливою темою для обговорення.

Сьогодні зовнішньоекономічна діяльність стає ключовим фактором розвитку національної економіки та економічної стабілізації нашої країни. В індустріально розвинутих країнах досить важко знайти галузь, яка не передбачає зовнішньоекономічної діяльності.

Зовнішньоекономічна діяльність включає взаємовигідні економічні зв'язки з точки зору міжнародної торгівлі, трудової міграції та передачі технологій. У всіх країнах, особливо в країнах з перехідною економікою, де зовнішньоекономічна діяльність лібералізована, державне регулювання є об'єктивною необхідністю. Такий контроль покликаний забезпечити захист інтересів країни та суб'єктів її зовнішньоекономічної діяльності, створити рівні умови для розвитку всіх видів підприємництва та напрямів використання доходів та інвестицій.

У міжнародній практиці термін «іноземна підприємницька діяльність» фактично не використовується. Подібним його формулюванням можна вважати «зовнішню торгівлю» або «міжнародну торгівлю», що в прямому перекладі означає «міжнародну торгівлю», тобто обмін товарами та послугами за межами країни [2]. Слід зазначити, що визначення зовнішньої підприємницької діяльності як діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в Україні врегульовано законодавством. Відповідно до Закону України "Про

зовнішньоекономічну діяльність" зовнішньоекономічна діяльність - це діяльність суб'єктів господарювання України та іноземних суб'єктів господарювання, що ґрунтується на взаємовідносинах між ними, що здійснюється як на території України, так і за її межами [1].

Принципами зовнішньоекономічної діяльності є: національний суверенітет у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; свобода зовнішньоекономічного підприємництва; правова рівність і недискримінація; верховенство права; валютна еквівалентність, неприпустимість демпінгу при імпорті та експорті товарів.

Для вирішення поставленого завдання та на основі досліджень у науковій літературі подамо погляди різних учених у вигляді таблиці (таблиці).

Таблиця 1.1. Основні підходи до трактування поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

№ з/п	Автори	Визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»
2.	Господарський кодекс України	визначає її як господарську діяльність, яка мусить перетинати митний кордон України майном та (або) робочою силою
3.	Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»	діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, яка базується на взаємовідносинах між ними та здійснюється як на території України, так і за її межами
4.	Економічний словник	визначає її через взаємозв'язок економічної діяльності підприємства та зовнішньої торгівлі, експорту, імпорту, іноземних кредитів та інвестицій, здійснення з іншими країнами спільних проєктів
5.	Д.Д. Гордієнко, Ф.Ф. Бутинець, А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк	здійснення як на території України, так і поза її межами діяльності, яка виникає при взаєминах між вітчизняними та чужоземними суб'єктами господарювання
6.	В. Ю. Горчаков	система, що забезпечує існування чотирьох підсистем («Введення продукції на міжнародний ринок», «Збільшення збуту нової продукції», «Збереження конкурентної переваги», «Зниження обсягу продажів»)
7.	В. М. Бурмістров, К. В. Холодов	область діяльності, яка пов'язана із виробництвом товарів та послуг, що призначені для реалізації у сфері міжнародного обміну завдячуючи проведенню експортно-імпортних операцій, а також проявляється у різних формах міжнародного обміну у вигляді капіталу, трудовими ресурсами та об'єктами інтелектуальної власності

8.	Г. М. Дроздова	при виході підприємства на зовнішній ринок зовнішньоекономічна діяльність повинна містити виробничо-господарські, організаційно-економічні та оперативно-комерційні функції підприємства, для його участі в зовнішньоекономічних операціях
9.	А. В. Ковалевська	міжнародний обмін матеріальними цінностями та послугами, який пов'язаний з теоретичними та практичними знаннями, що взаємодіють з організацією та технікою проведення міжнародних комерційних операцій

Джерело: [9; 24].

Наведені в таблиці тлумачення підтверджують те, що зовнішньоекономічна діяльність є частиною загальної діяльності компанії, але вона також має характерну особливість, суть якої полягає в тому, що вона ведеться на іншому, міжнародному рівні, тобто проявляється у відносинах з підприємствами з інших країн. Слід зазначити, що укрупнену економічну категорію зовнішньоекономічної діяльності класифікують за видами, формами та видами (рис. 1.1).

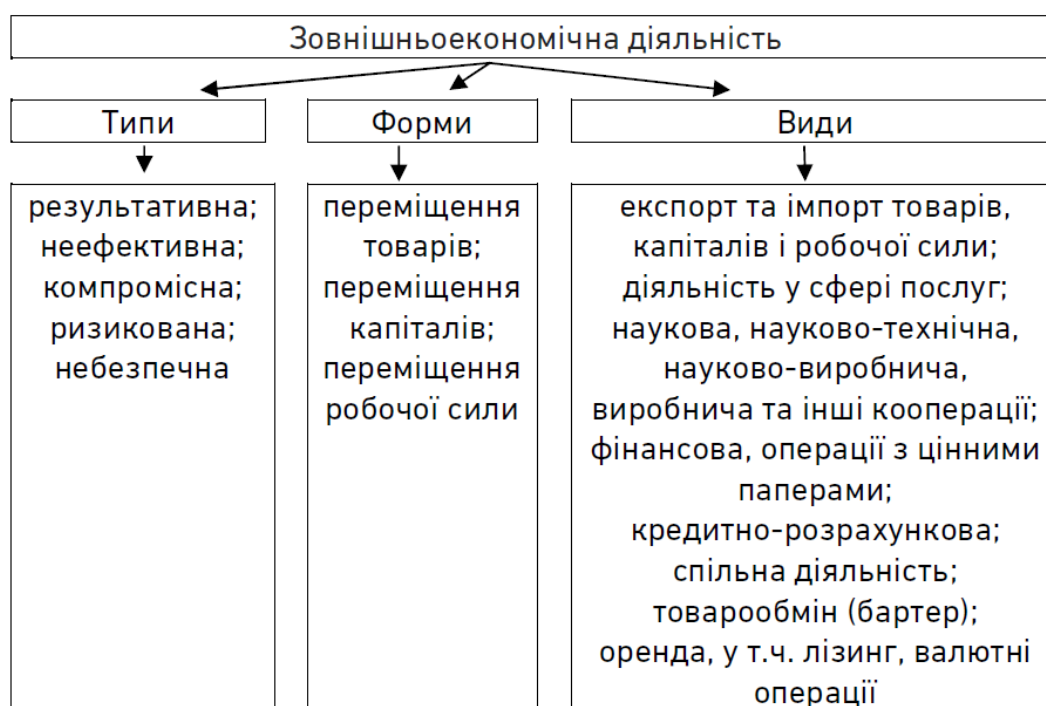

Рис. 1.1. Класифікаційні ознаки дефініції «зовнішньоекономічної діяльності»

Джерело: [5, С. 184; 6, С. 74].

Аналізуючи наукові джерела, можна зробити висновок, що економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності розкривається в тому, що вона є: важливим і потужним чинником економічного зростання та розвитку кожної країни; спосіб включення економіки кожної країни у світове господарство, а відтак і в процеси міжнародного поділу праці та міжнародного співробітництва, що особливо важливо в умовах глобалізації, що триває. Слід підкреслити, що зовнішньоекономічна діяльність має макроекономічну (рис. 1.2) та мікроекономічну (рис. 1.3) сутність.

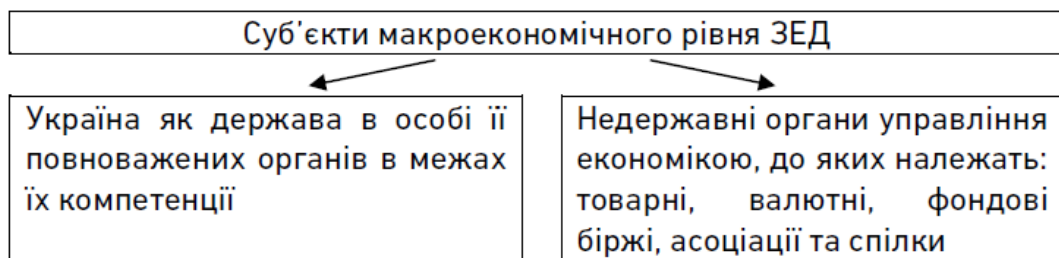

Рис. 1.2. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України макроекономічного рівня
Джерело: [29, С. 184].

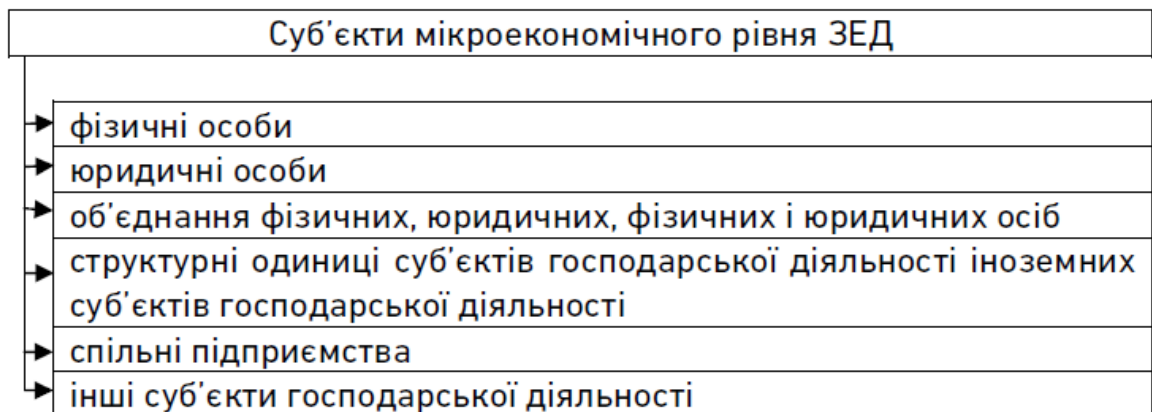

Рис. 1.3. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України мікроекономічного рівня
Джерело: [29, С. 185].

З рисунків 1.2 і 1.3 видно, що зовнішньоекономічна діяльність має значну специфіку, пов'язану з функціонуванням та співробітництвом суб'єктів на міжнародному рівні. Це самостійна діяльність суб'єкта господарювання, яка є, з одного боку, структурним елементом господарської діяльності суб'єкта, а з іншого – частиною його діяльності, яка здійснюється на іншому, міжнародному рівні, що вимагає комунікації з економічними суб'єктами інших країн [7].

Провівши аналіз та врахувавши наукові підходи до визначення сутності «зовнішньоекономічної діяльності», можна зробити висновок, що вона є частиною загальної діяльності підприємства, яка формується в результаті співпраці між підприємствами українських суб'єктів та іноземних партнерів, для ефективного здійснення між ними міжнародної діяльності.

1.2. Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності можна визначити як систему законодавчих, виконавчих і контрольних заходів, спрямованих на вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності в інтересах національної економіки. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності передбачає створення конкретних умов і механізмів для ефективного розвитку відносин між суб'єктами господарювання [54], що вимагає поєднання прямого законодавчого впливу на експортно-імпорتنу діяльність підприємств з такими економічними важелями, як податки, оподаткування, податкові зобов'язання тощо.

Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності - це сукупність економічних форм, методів і засобів, за допомогою яких забезпечується стимулювання, координація та регулювання діяльності суб'єктів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків [34]. Основою регулювання зовнішньоекономічної діяльності є сукупність економічних і неекономічних методів впливу на систему зовнішньоекономічних зв'язків. Слід зазначити, що ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зазначено, що регулювання зовнішньоекономічної діяльності спрямоване на: - забезпечення збалансованості економіки та збалансованості внутрішнього ринку України; - стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, у тому числі у зовнішньоекономічних зв'язках суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні; - створення максимально сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та наближення її до ринкових структур розвинених зарубіжних країн [42].

Крім того, до основних завдань державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності належать: захист економічних інтересів суб'єктів господарювання, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності; забезпечення рівних можливостей розвитку для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності та сфери діяльності; вільний розвиток конкуренції та протидія отриманню монопольного становища в іноземній підприємницькій діяльності. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має сприяти глибокій диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків з метою зниження ступеня залежності вітчизняної економіки від постачальників стратегічних товарних позицій, які займають монопольне становище [34].

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності потребує відповідного правового, інформаційного, економічного, фінансового, організаційного та кадрового забезпечення.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюють: - Верховна Рада України; - Кабінет Міністрів України; - Національний банк України; - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку; - Митні органи; - Антимонопольний комітет України; - Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі [42].

Регулювання іноземної підприємницької діяльності в Україні регулюється: - Законом України; - акти тарифного та нетарифного регулювання, передбачені законодавством України, видані державними органами України в межах їх повноважень; - економічні засоби оперативного регулювання (валютного, фінансового, кредитного та іншого) у межах законодавства України; - договори, укладені між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що не суперечать законодавству України. Основні методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності мають економічний, адміністративно-правовий характер. У сучасних умовах використовуються переважно економічні

методи, які передбачають використання митних зборів, податків, кредитів, субсидій та пільг (рис. 1.1).

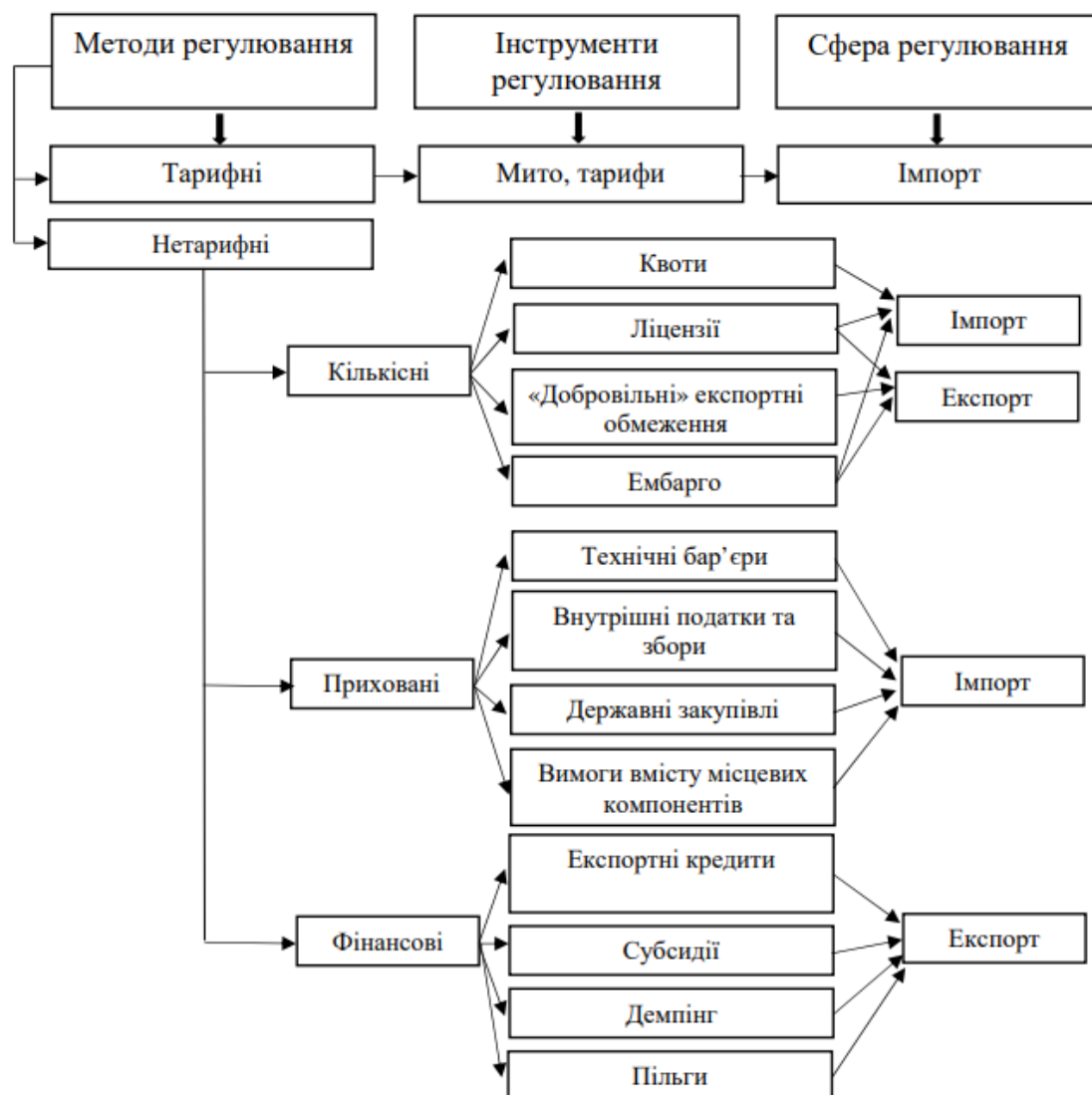

Рис. 1.1. Методи та інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: [28; 55].

Важливу роль у системі державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність відіграє митно-тарифне регулювання, яке цілком відповідає вимогам ринкової економіки порівняно з нетарифними обмеженнями, переважно державного характеру, які забезпечуються зовнішньоекономічними правилами [62]. Сучасний рівень інтеграції економічних систем різних країн зумовлює необхідність пошуку можливостей подальшого вдосконалення механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання з метою підвищення їх конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, що є одним із важливих елементів такі нормативні акти є податковими інструментами [13].

З метою поживлення експорту в міжнародній практиці використовується метод фінансових пілг, який передбачає повернення сплачених податків при імпорті сировини для виробництва продукції, призначеної для подальшого експорту, та звільнення від сплати податків на сировину і матеріали в цей стан. Удосконалення податкової системи України з метою підвищення її стимулюючої функції по відношенню до вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності передбачає можливість використання таких варіантів їх підтримки та податкового стимулювання: підготовка та реалізація системи заходів, спрямованих на зниження непрямих податків. ; експорт та адаптація механізму державного регулювання до міжнародних вимог; спрощення та прискорення судового розгляду позовів, пов'язаних з виробництвом та подальшим експортом товарів і послуг. Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах господарювання мають стати дієвим засобом реалізації завдань соціально-економічного розвитку України, в тому числі інвестиційної та інноваційної діяльності, яка може більш ефективно реалізовуватися шляхом залучення прямих іноземних інвестицій та стимулювання вітчизняного товаровиробника. Результатом цього має стати збільшення бази оподаткування, що в свою чергу забезпечить збільшення надходжень до бюджету. Удосконалення системи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сприятиме більш ефективному фінансовому забезпеченню виконання функцій держави без необхідності вилучення додаткових коштів з економіки.

Завдяки цьому вдається досягти фінансової стабільності та забезпечити необхідні умови для розвитку як країни в цілому, так і окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Тому податкове законодавство потребує особливого контролю з боку держави. Необхідно проводити постійний моніторинг щодо виявлення впливу податкових важелів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності [13]. Тому серед методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності важливе місце посідає фінансове

регулювання, що зумовлює необхідність дослідження зовнішньоекономічної діяльності як об'єкта фінансового регулювання.

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання є основним предметом фінансового регулювання державних органів, метою якого є функціонування підприємств зовнішньоекономічної сфери, а також підтримка розвитку регіональних зовнішньоекономічних зв'язків та окремих галузей вітчизняної економіки. . розвитку. економіка Подальша інтеграція України у світову економічну систему здійснюється через фінансовий механізм, який створено у сфері міжнародних економічних відносин і слугує реалізації фінансової політики держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що визначає вплив на економічні інтереси суб'єктів зовнішньоекономічних зв'язків та сприяє поглибленню міжнародної інтеграції. Використання системи фінансових методів, інструментів, засобів і важелів впливу становить суть фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності і виявляється в концентрації фінансів у цій сфері [34].

До адміністративних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності належать квотування та ліцензування експорту та імпорту. Квоти дозволяють імпортувати товари лише в обмеженій кількості та протягом обмеженого періоду часу. При видачі ліцензії імпортер або експортер повинен отримати відповідний дозвіл від державного органу, тобто ліцензію на імпорт або експорт.

Правові методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні базуються на використанні нормативних положень нормативно-правових актів і постанов Кабінету Міністрів України, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність. Дедалі помітнішими стають тенденції до глобальної інтеграції, зростає потреба поглиблення участі України в міжнародних відносинах.

Політика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні має бути спрямована на подальше вдосконалення системи методів її реалізації, зокрема шляхом удосконалення законодавчої бази, оскільки вдосконалення нормативно-правового забезпечення зовнішньоекономічної

діяльності набуває все більшого значення. і тим більше, що в сучасних умовах існує комплексне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності [56; 57; 59]. Слід підкреслити, що важливим завданням державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є підтримка та сприяння розвитку інноваційних експортоорієнтованих виробництв. Для цього необхідно визначити стратегічні напрями зовнішньоекономічної діяльності та інноваційні галузі, які за сприятливих умов можуть сприяти вирішенню завдань інноваційного розвитку економіки, реалізації найважливіших ініціатив і стратегічних проектів за межами країни [27]. Включення українських підприємств у глобальні ланцюжки доданої вартості відкриває можливості для підвищення технологічного рівня вітчизняної економіки, прискорення темпів економічного зростання, зокрема за рахунок підвищення конкурентоспроможності підприємств на міжнародному рівні.

Ефективна система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є одним із важливих факторів забезпечення подальшого соціально-економічного розвитку нашої країни. Сьогодні ключові можливості вирішення завдань економічного зростання, модернізації національної економіки та переходу її на інноваційний шлях розвитку зосереджені у сфері міжнародних економічних взаємодій. Ефективна реалізація цього напрямку потребує максимального використання потенціалу міжнародного економічного співробітництва, зокрема через систему державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Подальший розвиток цієї системи має базуватися на реалізації цілого комплексу організаційно-правових і технічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в контексті подальшої інтеграції України у світову економічну систему. Слід підкреслити, що в процесі зовнішньої підприємницької діяльності відбувається узгодження інтересів її суб'єктів на всіх рівнях.

Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності характеризується залежністю від зовнішніх факторів, піддається впливу

економічних, геополітичних і соціальних змін, а реалізація регуляторної політики відбувається як на національному, так і на місцевому рівнях.

З точки зору теорії систем державне регулювання економіки слід класифікувати як клас динамічних, слабо структурованих систем високої складності, елементи яких перебувають у тісній безперервній взаємодії. Вона має чітку ієрархічну багаторівневу структуру, в якій вищий рівень ієрархії об'єднує інформаційні потоки нижчих рівнів ієрархії за певними правилами та оперує інформаційними агрегатами [11].

У цілому, виходячи зі змісту державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як системи, доцільно навести її основні складові (рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: [61].

Нижче доцільно більш глибоко розкрити представлені на рис. 1.2 складові системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Так, в якості цілей державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності доцільно зазначити такі: підтримка збалансованості економіки та рівноваги попиту і пропозиції на національному ринку; активізація структурних змін у вітчизняній

економіці; створення сприятливих умов для інтеграції української економіки до системи поділу праці на світовому рівні та її адаптація до темпів розвитку економіки прогресивних країн; забезпечення захисту економічних інтересів суб'єктів господарювання, що приймають участь в зовнішньоекономічній діяльності; надання рівних можливостей для розвитку всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від їх форм власності та сфер діяльності; сприяння розвитку конкуренції та усунення проявів монополізму в зовнішньоекономічній діяльності.

Можна виділити такі пріоритети державної політики у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності: забезпечення умов, необхідних для досягнення стратегічних цілей України в міжнародній економіці та підвищення ролі зовнішньоекономічної сфери у вирішенні завдань інноваційної модернізації національної економіки; створення конкурентоспроможної на світовій арені та доступної всім суб'єктам господарювання національної системи інститутів та інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності; подальший розвиток системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на основі постійного відстоювання національних інтересів та інтересів вітчизняного бізнесу в процесі міжнародного економічного співробітництва з урахуванням мінливих умов зовнішнього середовища.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Аналіз тенденцій зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації (РФ) проти України та введення воєнного стану призвели до виникнення труднощів і проблем у всіх сферах національної економіки, особливо у сфері зовнішньоекономічної діяльності країни. Військова агресія в Україні на роки змінила рівень економічної активності, призвела до значних втрат людського капіталу, знищила інфраструктуру та ланцюги торгівлі сільськогосподарською продукцією, завдала величезної шкоди виробничим потужностям через втрату електроенергії та встановлення курсу НБУ адміністративними методами. У квітні 2022 року активні бойові дії велися на території 6 областей України, створюючи 20% ВВП країни та відіграючи вирішальну роль у розвитку економіки та зовнішньоекономічної діяльності України [49]. Обсяги та структура української експортно-імпоротної діяльності у 2022 році кардинально змінилися. За прогнозами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Всесвітньої продовольчої організації (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, FAO), протягом 10 років з 2020 по 2029 рік Україна має покращити свої позиції на ринку в світовому ринку, щоб увійти до ТОП-5 країн-експортерів зерна, збільшивши свою частку майже до 14%. Таким чином, на кінець десятиліття на ринку пшениці Україна мала посісти 6 місце за виробництвом пшениці та розділити 4 місце з Канадою за обсягом експорту. Тоді Україна мала збільшити обсяги експорту кукурудзи до 31 млн т і займає 4 місце у світі [48].

Що стосується інших зернових, таких як ячмінь, овес і жито, то Україна мала збільшити експорт цих культур з 5,2 млн тонн у 2019 році до 6,4 млн тонн у 2029 році, зміцнивши таким чином свої позиції на світовому ринку та посівши 5 місце в рейтингу [3]. Повномасштабне вторгнення викликало тривожне занепокоєння щодо того, що Україна може взагалі втратити свою присутність на

зовнішніх ринках, включаючи зміну ролі України на світовому ринку зерна з метою вирішення глобальної продовольчої безпеки, запобігання голоду та соціального хаосу в деяких африканських країнах [51]. Найважливішою перешкодою для зовнішньоекономічної діяльності України стало обмеження логістичних напрямків торгівлі, внаслідок чого було перекрито північний та східний напрямки до Республіки Білорусь та Російської Федерації. Крім того, українські морські порти були заблоковані на півдні, тож західний напрямок став єдиним для зовнішньої торгівлі.

У 2020 році світ перебував у стані стагнації через пандемію Covid-19, але у 2021 році світова економіка почала відновлюватися та динамічно зростати. Якщо у 2020 році падіння світового споживання призвело до значного падіння виробництва і, як наслідок, падіння попиту на сировину, то у 2021 році попит підскочив настільки швидко, що виробники не встигли його задовольнити, що призвело до глобального зростання в цінах на сировину. Для сировинної економіки України це означало відновлення економіки та зростання номінального валового внутрішнього продукту (ВВП) у 2021 році на понад 3% [58]. Таким чином, зовнішня економіка України у 2021 році продемонструвала позитивну динаміку відновлення після пандемії Covid-19, під час якої торговельні операції між країнами світу були обмежені. За підсумками 2021 року експорт зріс на 38%, а імпорт на 35% порівняно з 2020 роком [33]. На цей час у 2021 році зросло від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами, а саме різниця між експортом та імпортом склала \$5,2 млрд. США порівняно з балансом 2020 року в 5,0 мільярдів доларів. США. Значне збільшення у відсотках у 2021 році порівняно з 2020 роком пояснюється ефектом низької бази, оскільки світова торгівля була обмежена через пандемічні обмеження. Тому доцільніше було врахувати зростання товарообігу з 2019 року, порівняно з яким у 2021 році зростання склало 28% [58]. У 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення зовнішня економіка України зазнала колапсу через обмежене експортне виробництво, а також ускладнення, а в деяких сферах навіть неможливість експортної логістики, тоді як єдиний кордон, через який зовнішньоекономічний

зв'язок України з світ зберігався західним кордоном, пропускна спроможність якого була обмежена через затори. Таким чином, сальдо зовнішньої торгівлі товарами не лише зберегло негативну динаміку, а й суттєво зросло в грошовому вираженні та становило 15,3 млрд. дол. США [33]. Причиною такого різкого зростання від'ємного сальдо стало збільшення вартості імпорту ряду товарів для потреб території України, а саме: паливно-енергетичних товарів, машин, обладнання та транспорту, а також хімічної продукції. продукція промисловості.

На рис. 2.1 продемонстровано скорочення експорту та імпорту порівняно з довоєнним [33].

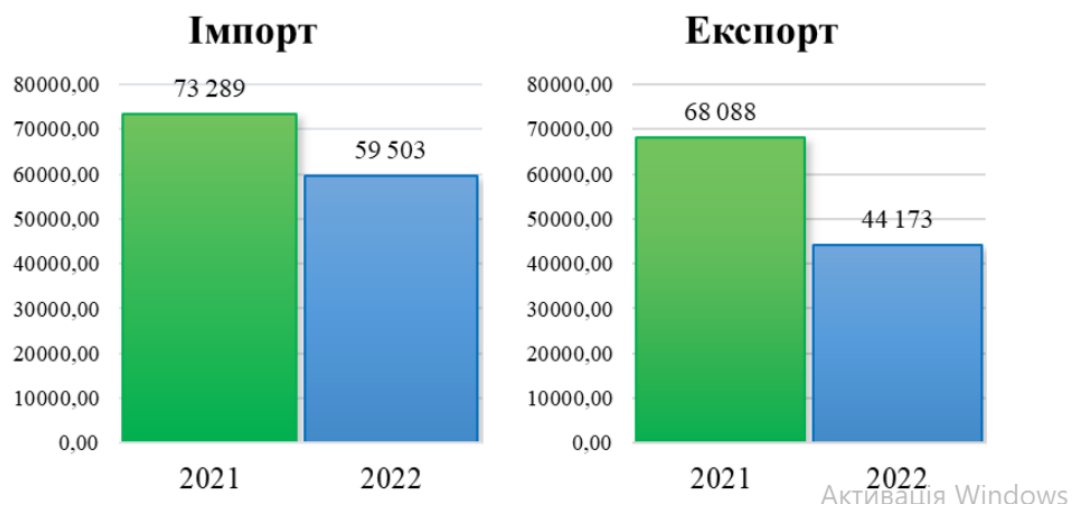

Рис. 2.1. Стан зовнішньої торгівлі товарами у січні-грудні 2021 року та 2022 року, млн дол. США

Джерело: Державна митна служба України [52].

Слід зазначити, що насправді негативний вплив військових дій на український експорт та імпорт є ще серйознішим, оскільки офіційна зведена статистика враховує два довоєнні місяці, а саме січень та лютий 2022 року, протягом яких економіка України успішно відновилася. від пандемії Covid -19 і за прогнозами 2022 рік мав стати одним із найуспішніших для української зовнішньої торгівлі, оскільки на рис. 2.2 наведено зміни місячних обсягів товарної структури імпорту за 2021 та 2022 роки відповідно.

Рис. 2.2. Щомісячні обсяги товарної структури імпорту у 2021 році та 2022 році, млн дол. США

Джерело: Державна служба статистики України [53].

Дані на рис. 2 показують, що за перші два місяці 2022 року імпорт впав приблизно вдвічі. Для забезпечення функціонування економіки в умовах війни 25 лютого 2022 року Кабінет Міністрів України затвердив перелік основних імпортних товарів [20]. Згодом Кабінет міністрів надав рекомендації Національному банку України щодо забезпечення належного здійснення транскордонних валютних розрахунків за операціями, пов'язаними з імпортом товарів, які входять до переліку товарів критичного імпорту. Товари критичного імпорту включають все необхідне для підтримки виробництва, оскільки економіка України залежить від енергоносіїв і ставлення до населення, в першу чергу: нафта і нафтопродукти, нафтові гази та вугілля; лікарські засоби та вироби медичного призначення різного призначення. Важливим питанням для України було проведення майбутніх весняно-польових робіт та безперебійне забезпечення населення продовольством, до переліку якого входили: добрива, сільськогосподарська техніка, насіння тощо. 9 липня 2022 року Рада Міністрів за адресою на вимогу Європейської Бізнес Асоціації скасував перелік товарів критичного імпорту, оскільки указ обмежив імпорт товарів під час воєнного стану та ввів обмеження на валютні розрахунки. Тоді Радмін ухвалив нову

постанову про Перелік послуг, будівельних робіт, об'єктів права інтелектуальної власності та інших немайнових прав, призначених для продажу (переказу), якою скасував валютні обмеження щодо розрахунків за будь-які товари, відповідно Перелік критичний скасовано також імпорт товарів, обмеження лише на імпорт послуг [38]. Відновлення після пандемії позитивно вплинуло на український експорт товарів, який за підсумками 2021 року порівняно з 2020 роком зріс на 38% і склав \$68,1 млрд. США [58]. Тому у 2021 році експорт зростав майже щомісяця та мав чітку тенденцію до зростання й надалі (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Щомісячні обсяги товарної структури експорту у 2021 році та 2022 році, млн дол. США

Джерело: Державна служба статистики України [53].

Основною особливістю експорту України після пандемії стало зростання вартісних надходжень від експорту товарів при одночасному скороченні їх фізичних обсягів, що було пов'язано зі зростанням світових цін і попиту на товари, що призвело до українського експорту, насамперед, залізної руди, металів, соняшникової олії та зерна. Тоді Світовий банк прогнозував зниження світових цін після загального зниження попиту, що створювало ризик того, що Україна не отримає адекватних надходжень від зменшення фізичних обсягів експорту. Ці тенденції призвели до зміни товарної структури експорту та переорієнтації пріоритетних галузей. Більш детально про структуру експорту

йтиметься у другій частині цього дослідження. Однак перші негативні наслідки війни проявилися вже в березні, коли експорт впав на 50% порівняно з лютим 2022 року. Відновлення експорту почалося в травні 2022 року і було повільним. Найбільший обсяг експорту з початку військової агресії зафіксовано у вересні 2022 року (4,135 млрд дол.) внаслідок розблокування українських портів на Чорному морі.

Світова подія – ініціатива створення «зернового коридору» була реалізована 22 липня 2022 року: у Стамбулі Україна підписала угоду з Туреччиною та ООН про експорт зерна з українських портів. Російська Федерація підписала Дзеркальну угоду. «Зерновий коридор» вирішив одну з логістичних проблем українського експорту та зберіг статус України на світових ринках як основного постачальника сільськогосподарської продукції, а також обмежив економічний колапс та покращив позиції місцевих виробників сільськогосподарської продукції. «Зерновим коридором» у 2022 році з України вийшли 615 суден, які експортували 16,2 млн тонн сільськогосподарської продукції, а саме: 7,4 млн тонн кукурудзи; 4,7 млн тонн пшениці; 256,2 тис тонн соняшнику; тонн нафти [30]. Відтак встановлено, що 2021 рік характеризувався відновленням зовнішньої економіки України на тлі глобального відновлення після пандемії Covid-19. Прогнози на 2022 рік були позитивними, вважалось, що Україна змінить пріоритети в структурі зовнішньої торгівлі та адаптується до падіння попиту та споживання товарів у світі. Можливо, без чинника війни українська економіка мала б інші проблеми та загрози, пов'язані з негативним сальдо зовнішньої торгівлі товарами, дефіцитом платіжного балансу тощо, але 2022 рік приніс Україні свої труднощі.

2021 рік характеризувався відновленням зовнішньої економіки України на тлі глобального відновлення після пандемії Covid-19. Прогнози на 2022 рік були дуже оптимістичними, передбачали ще більше зростання зовнішньої економіки, але, на жаль, повномасштабне вторгнення призвело до краху зовнішньої торгівлі. Отже, зміни у 2022 році порівняно з 2021 роком відбулися:

1) у загальному обсязі експорту та імпорту у 2022 році обсяг експорту зменшився на 35%, а імпорту на 19%; за прогнозами, 2022 рік передбачав зростання зовнішньої торгівлі і за перші два місяці війни показники експорту та імпорту товарів були вищими за показники 2021 року, але вже в березні відбувся крах зовнішньої економіки України; максимальні обсяги експорту зафіксовано у вересні 2022 року (4,135 млрд дол.) внаслідок розблокування українських портів на Чорному морі;

2) зміни в структурі експорту визначаються трьома основними секторами, як 1) експорт сільськогосподарської продукції, який став можливим завдяки «зерновому коридору» та географічному розташуванню сільськогосподарських підприємств, 2) експорт залізної руди та чорні метали зменшилися внаслідок зруйнованих підприємств, які потрапили в район бойових дій та зруйнованих логістичних ланцюгів та інфраструктури; 3) обсяг експорту машин та обладнання був більшим, ніж обсяг традиційної, третьої за обсягом галузі мінеральних добрив, який різко впав на 57%.

У структурі імпорту залишилися незмінними три основні галузі: 1) Україна традиційно залежна від енергоносіїв і найбільше імпортує товари з категорії нафти та паливно-енергетичних товарів; 2) друга за чисельністю категорія техніки, обладнання та транспорту, оскільки мобільність українців під час війни, а також відбудова зруйнованих підприємств є дуже важливою; 3) продукція хімічної промисловості. Найбільш суттєвим є збільшення категорії «інше» аж на 77%, що пояснюється впливом війни, оскільки до цих категорій товарів входять гуманітарна допомога, дипломатичні та консолідовані вантажі, а також міжнародні експрес-відправлення;

3) у регіональній структурі зовнішньої торгівлі ЄС є найбільшим торговим партнером України; у 2022 році зовнішньоекономічні відносини з Російською Федерацією та Республікою Білорусь були радикально обмежені, а натомість Польща стала найбільшим реципієнтом українських товарів. Усі зміни також стосуються регулювання зовнішньої підприємницької діяльності, адже ситуація

динамічно змінюється, слід очікувати змін у різних напрямках діяльності іноземних суб'єктів господарювання.

2.2. Особливості державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни

Воєнний стан – це специфічний правовий режим, за якого не всі ринкові інструменти впливу на зовнішньоекономічну діяльність є доцільними та ефективними. Основою механізму регулювання стають правові важелі впливу. Так, ще у 2015 році було прийнято Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII (далі – Закон № 389) [], який не містить прямих обмежень чи заборон щодо експорт чи імпорт під час воєнного стану. Однак значна увага в законодавстві приділяється регулюванню торгівлі з державою-агресором та/або державою-окупантом. Фактично основним інструментом обмеження співпраці країн (наразі України та країни-агресора Російської Федерації) є ембарго. Так, ст. 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. №959-XII (далі – Закон про зовнішньоекономічну діяльність) [43] встановлено, що Верховна Рада України (далі – Верховна Рада України) є вищим органом, що здійснює державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а тому має широке коло повноважень у конкретній сфері, до яких належать: по-перше, прийняття рішень про застосування заходів реагування на дискримінаційні та/або ворожі дії інших країн шляхом встановлення повного/часткового ембарго на торгівлю; по-друге, позбавлення нації режиму найбільшого або преференційного особливого режиму.

Крім того, ст. 29 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зазначено, що у разі дискримінаційних та/або ворожих дій щодо України з боку держави, визнаної ВРУ державою-агресором та/або державою-окупантом, заходи у відповідь можуть бути застосовані за рішенням Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) у спрощеному режимі [43]. Ці аспекти знайшли відображення і в інших нормативних документах;

відповідні заходи щодо обмеження ВРУ щодо імпорту товарів з країни-агресора зафіксовано в Податковому та Митному кодексі України.

Ще 24 лютого 2022 року Держмитслужба України оприлюднила інформацію щодо призупинення роботи окремих пунктів митного контролю на кордоні з Росією та Білоруссю, а ключові елементи цього звернення систематизовано та оприлюднено в розпорядженні КМУ №. 2022.188-р від 26 лютого 2022 року [47]. У ньому міститься інформація про офіційне тимчасове закриття низки пунктів пропуску та державного контролю (в основному розташованих на кордоні з Росією та Білоруссю або в безпосередній близькості від районів, де ведуться активні бойові дії), що свідчить про фактичне припинення митниці. оформлення вантажів з двох вищевказаних країн. країни.

Не можна заперечувати, що частка торгівлі України з Російською Федерацією була досить високою, однак головними завданнями нашої країни на даний момент є не лише обмеження співпраці та торгівлі з агресором, а й створення правової бази для розвитку вільної торгівлі з іншими країнами, зокрема державами ЄС, оскільки європейський ринок є перспективним у контексті сучасних подій. Так, в умовах воєнного стану прийнято такі документи, які не лише регулюють зовнішню торгівлю в Україні, а й сприяють підтримці експортно-імпортової діяльності:

- Постанова КМУ від 18.03.2022 № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану». Метою цього документа було спрощення процедури отримання суб'єктами господарювання дозволу на здійснення певних видів господарської діяльності; про організацію ярмарків, Так, постановою визначено обов'язок отримання підприємцем відповідної ліцензії на здійснення експортно-імпортової діяльності [17]. Хоча певні моменти врегульовано, зокрема згідно з постановою КМУ від 10 березня 2022 року № 241, встановлено, що до припинення або скасування воєнного стану в Україні плата за видачу дозволу на експорт/імпорт товарів буде не сплачується [38], а відповідно до наказу Міністерства економіки України (далі – Мінекономіки) від 10.03.2022 № 393-22 «Про затвердження Тимчасового

порядку оформлення експортних Ліцензій на окремі види товарів, перелічені в додатку № 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424» встановлено, що видача дозволу або підготовка листа про відмову в його видачі здійснюється протягом два дні [41];

– Постанова КМУ від 24 лютого 2022 року № 153 «Про перелік товарів критичного імпорту» [44] та постанова КМУ від 16 березня 2022 року № 289 «Деякі питання щодо товарів критичного імпорту» [20]. Їхні положення регулюють як теоретичні питання (зокрема, узагальнено сутність та важливість критичного імпорту, так і перелік критеріїв визнання критичного імпорту для чотирьох стратегічно важливих галузей – енергетики, безпеки та оборони, забезпечення існування населення, тощо). а також функціонування виробничих підприємств) та практичні аспекти, зокрема, пов'язані з відновленням господарської діяльності підприємств, робота яких залежить від імпортової сировини тощо. Відповідно, в умовах чіткої регламентації організації критичного імпорту в умовах війни держава здатна підтримувати як виробництво продукції, необхідної для внутрішнього ринку, так і продукції, призначеної для експорту, захищаючи таким чином доходи державного бюджету України;

– Постановою КМУ від 03.05.2022 р. № 207, постановою КМУ від 04.09.2022 р. № 422, постановою КМУ від 05.07.2022 р. № 549 регламентовано внесення змін до додатків № 1 та 5 до постанови КМУ № 1424 від р. 07.05.2022 29 грудня 2021 Документи мають на меті врегулювати експорт низки сільськогосподарської продукції, зокрема запроваджено квоти та дозволи на експорт таких товарів, як пшениця та пшенично-житні суміші, м'ясо домашніх курей, яйця, кури домашні, велика рогата худоба жива, худоба м'ясна, м'ясо льодове та харчові субпродукти солоні або в розсолі, сушені чи копчені, борошно харчове з м'яса чи субпродуктів: яловичина, пшоно, цукор. Більше того, під час воєнного стану уряд заборонив експорт вівса, гречки, солі та жита. Уряд запровадив нульову квоту на експорт мінеральних добрив, зокрема Постанова КМУ поширюється на мінеральні або хімічні добрива, азотні (код УКТ ЗЕД

3102), мінеральні або хімічні добрива, фосфорні (код УКТ ЗЕД 3103), мінеральні або хімічні добрива калійні (код УКТ ЗЕД 3104), мінеральні або хімічні добрива, що містять дві-три елементи живлення: азот, фосфор і калій, інші добрива, а також товари цієї групи в таблетках, упаковках масою брутто не більше 10 кг. (Код УКТ ЗЕД 3105) [40].

Також прийнято розпорядження КМУ від 25 лютого 2022 року № 184-р «Про тимчасове припинення експорту препаратів крові»;

- Постанова КМУ від 3 вересня 2022 р. № 236 «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України під час дії воєнного стану» [18] та ще один крок на шляху лібералізації митних правил - Постанова від постановою КМУ від 20 березня 2022 року № 330 «Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, під час дії воєнного стану» (яка ще на стадії розгляду та погодження), якою запроваджено можливість ввезення більшості товарів у спрощеному порядку, на підставі подання первинної митної декларації без митного оформлення, запроваджено збори (у тому числі ПДВ, акцизний збір, ввізне мито), без митного та фітосанітарного контролю, а також заходи нетарифного регулювання.

– Постанова КМУ від 03.03.2022 № 186 «Окремі питання маркування харчових продуктів під час дії воєнного стану»;

– Постанова Правління Національного банку України (далі – НБУ) від 24 лютого 2022 року № 18 «Про функціонування банківської системи в період дії воєнного стану» [46]. Документом врегульовано аспекти розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, зокрема встановлено строки розрахунків на рівні 90 календарних днів, що є суттєвим скороченням строків порівняно з нормами, які діяли в мирний час (коли вони становили 365 календарних днів). Це положення покликане забезпечити стабільність системи, основним правовим ефектом документу є запобігання виведенню капіталу за кордон та зменшення ймовірності макроекономічного дисбалансу в Україні.

Як показує практика, суб'єктам господарювання слід пам'ятати, що вони як учасники Господарсько-профспілки повинні уважно стежити за оновленням законодавчої бази держави. Характер тенденцій в організації процедур та виборі інструментів регулювання зовнішньої торгівлі є динамічним і схильним до швидких змін відповідно до змін, яким зазнає ринок в умовах війни, зокрема не лише внутрішньої, а й світової.

Враховуючи уповільнення розвитку міжнародної торгівлі в Україні, постає питання щодо вдосконалення інструментів впливу на зовнішню торгівлю та активізації експортно-імпортних операцій настільки, наскільки це можливо в сучасних умовах. Вже у 2017 році було прийнято Експортну стратегію України (далі – Стратегія) [36], яка, на жаль, мала переважно теоретичний, а не практичний характер. Положення Стратегії визначили пріоритетні напрями розвитку експортної діяльності України, які актуалізуються в умовах воєнного стану, а на перспективу – у період повоєнного відновлення економіки.

Варто зазначити, що переорієнтація експорту із сировини на товари, зокрема продукцію, яку можна охарактеризувати як наукомістку, технологічну, інноваційну та з високою доданою вартістю, може мати позитивний вплив на динаміку валютних індексів та змінити рівень конкурентоспроможності як державної, так і вітчизняної продукції у світовому ринковому просторі. Тому в контексті побудови тактики відбудови ЗЕД на післявоєнному етапі варто взяти за основу завдання, визначені Стратегією [36]:

завдання 1: створення сприятливих умов для стимулювання торгівлі та інновацій для диверсифікації експорту;

завдання 2: розвиток послуг підтримки бізнесу та зовнішньої торгівлі в післявоєнний період;

завдання 3: посилення навичок і компетенцій суб'єктів господарювання, необхідних для участі в міжнародній торгівлі.

Суб'єкти господарювання повинні усвідомлювати, що на етапі відновлення економіки, яке неминуче настане після закінчення війни, вони отримають можливість вийти на нові ринки, що належать прогресивним європейським

країнам. Проте основними передумовами для зайняття певної позиції щодо них є бажання та готовність вітчизняних підприємств освоювати різні сфери економіки, а також підвищувати конкурентоспроможність шляхом підвищення рівня інноваційності, екологічності та технологічності товарів/послуг [50].

Тому кожен учасник FED повинен розуміти важливість високоякісних експортованих товарів і послуг, їх інновацій і технологій, щоб мати можливість конкурувати з провідними виробниками світового ринку. Саме від якості продукції залежить рівень довіри, який наразі недостатньо високий до українського виробника з боку споживачів європейських ринків. Однак зараз, в умовах війни, коли Україна отримала шанс змінити своє майбутнє і переорієнтуватися на нові ринки, важливо не втратити прихильність потенційних споживачів.

У результаті дослідження встановлено, що Україна перебуває не лише в складних умовах воєнного стану. Сучасні тенденції можна охарактеризувати як динамічний, безпрецедентний спад національної економіки. Подібні події вимагають зміни інструментів управління економічними процесами, зокрема іноземною підприємницькою діяльністю. Таким чином, суттєвих змін зазнали правові механізми регулювання ЗЕД, прийнято комплекс нормативно-правових актів, що регулюють експортно-імпорتنу діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану.

Хоча сучасний стан зовнішньої торгівлі в Україні є критичним, перспективи для розвитку є. Зокрема, національні суб'єкти господарювання мають бути готові до виходу на нові ринки, але умовою успіху є робота над розвитком торгівлі інноваційно орієнтованою, якісною продукцією, товарами та технологічними послугами, які відповідатимуть вимогам прогресивних європейських ринків. Власне, це зумовлює важливість продовження досліджень і розробки практичних механізмів удосконалення практики валютного регулювання під час війни та на етапі післявоєнного економічного відновлення.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

3.1. Перспективи розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Державне регулювання охоплює зовнішню торгівлю, міжнародний рух капіталу, валютно-кредитні відносини, науково-технічний обмін і міжнародне переміщення робочої сили. Найхарактернішою рисою сучасної практики державного регулювання зовнішньоекономічних відносин є поєднання встановлених державою правил і норм зовнішньоекономічної діяльності, оформлених у правових документах, із забезпеченням певного ступеня самостійності, ініціативи та свободи суб'єктів господарювання, які в ньому беруть участь, у цій діяльності. Загальною метою прямого та опосередкованого управління зовнішньоекономічною діяльністю держави є досягнення економічної вигоди для країни на основі ефективного обміну та ділового співробітництва з іншими країнами, задоволення потреб, які важко задовольнити за рахунок власних ресурсів, засоби виробництва, і наявні ресурси. .

Управління зовнішньоекономічною діяльністю дозволяє реалізувати наступні завдання: 1) придбання через імпорт товарів і послуг, недоступних у країні; 2) використання зовнішніх ринків збуту експортованих товарів і послуг; 3) брати участь в економічних процесах глобальної інтеграції; 4) розвиток науково-технічного та культурного співробітництва; 5) запозичення кращого світового досвіду; 6) використання кредитів та іноземних інвестицій; 7) підтримання платіжного балансу країни [10, С. 78].

Одним із можливих рішень для СЕЗ в умовах воєнного стану є включення міжнародних механізмів, таких як тимчасове зниження митних зборів, створення спеціальних торгових зон або розширення мережі угод про вільну торгівлю з іншими країнами. Крім того, необхідно шукати нові ринки збуту місцевих продуктів і послуг. Може бути розглянутий варіант розвитку експорту в країни,

що не беруть участь у конфлікті, або в країни, які не мають альтернативних постачальників окремих товарів і послуг.

Важливо також забезпечити підприємства такою економічною діяльністю, яка дозволить адаптуватися до нових умов і розвиватися в умовах війни. Цього можна досягти стимулюванням підприємництва, фінансовою підтримкою та спрощенням бізнес-процедур, раціональним поєднанням інструментів просування експорту та забезпеченням усунення всіх перешкод для швидкої доставки товарів, необхідних для функціонування та оборони держави, т.зв. імпорт.

Державне регулювання зовнішньої торгівлі у воєнний час передбачає заходи контролю та регулювання торгівлі з третіми країнами, зокрема санкції, заборони імпорту та експорту, квотування та процедури ліцензування, необхідно постійно вдосконалювати зазначені механізми.

Умови воєнного стану вимагають оптимізації регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, при цьому планування повинно враховувати та враховувати:

- створення системи аналізу зовнішньоекономічних даних з використанням програмного забезпечення штучного інтелекту на прикладі урядової технологічної платформи, надалі GovTech, яка матиме змогу автоматично аналізувати статистичну інформацію про зовнішньоекономічні операції та надавати відповідні рекомендації для прийняття рішень. . Мета GovTech - рішення, що покращують якість надання послуг, адміністративної роботи, ефективність управління;

- підтримка імпорту товарів, які є вкрай необхідними для держави та мають велике значення для оборони, економіки та громадян. Створення списку критичного імпорту та надання компанії онлайн-доступу до відповідної бази даних;

- безперервність та пріоритетність доставки міжнародної гуманітарної допомоги громадськими організаціями (волонтерами), міжнародними організаціями, країнами-донорами та відповідальним бізнесом по всьому світу.

спрощення формальностей та автоматизація пропуску цих вантажів через міжнародні пункти пропуску;

- забезпечення збільшення пропускнуої спроможності міжнародних пунктів пропуску в Україні, де максимально збільшено навантаження; проведення переговорів з країнами-партнерами щодо розвитку інфраструктури сусідніх пунктів пропуску в умовах підвищеного навантаження;

- створення сприятливих умов для підприємств-експортерів, державна підтримка експорту, як методу наповнення державного бюджету фінансовими ресурсами, забезпечення конкурентоспроможності цих підприємств в умовах воєнного стану;

- активізація торгових відносин з ЄС та іншими країнами-партнерами;

- створення інтерактивної карти для підприємців щодо логістичних маршрутів, якими можна експортувати та імпортувати товари;

- забезпечення боротьби з корупцією в органах державної влади при прийнятті рішень щодо пропуску вантажів через пункти пропуску через державний кордон, що вкрай важливо в умовах воєнного стану.

У результаті дослідження встановлено, що Україна перебуває в складних умовах військової агресії Росії проти України, а валютні показники мають негативну динаміку. Це суттєво впливає на економіку країни, оскільки зовнішній ринок є важливим джерелом доходу для України. За результатами огляду основних тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України в період російської агресії встановлено, що обсяг експорту товарів з України, який фактично припинився з початком війни, нині поступово скорочується. Відновлюється.

Одним із шляхів відновлення довоєнних обсягів експорту є переорієнтація з логістики морського транспорту на логістику альтернативних видів транспорту. Слід продовжити створення та розвиток трьох транспортних коридорів через Польщу, Румунію та Словаччину. Економіка України поступово відновлюється завдяки регіонам, вільним від активних бойових дій. Зокрема, визначальну роль відіграють регіони, розташовані в західній частині України, через які сьогодні пролягають важливі логістичні шляхи. Торгівля з Росією та

Республікою Білорусь призупинена, що ставить важливе завдання переорієнтації експорту з цих ринків та впровадження відповідних заходів імпортозаміщення.

Для цілей оперативного регулювання валютного обміну необхідно впровадити аналітичну систему на основі сучасних інформаційних технологій у режимі реального часу для застосування сучасних технологій штучного інтелекту в процесі прийняття рішень. Українські виробничі підприємства повинні усвідомлювати, що після закінчення війни, на етапі відновлення економіки, вони отримають можливість вийти на нові ринки, що належать прогресивним європейським країнам. Однак основними передумовами для зайняття певної позиції щодо них є бажання та готовність місцевих підприємств розвивати різні сфери економіки, а також підвищення конкурентоспроможності шляхом підвищення рівня інновацій, екологічності та технологічності товарів/послуг.

Подолання проблем в сфері ЗЕД в умовах воєнного часу можливе тільки в рамках загальної антикризової стратегії відновлення вітчизняної економіки (рис. 3.1.), яка ґрунтується на внутрішніх джерелах фінансування.

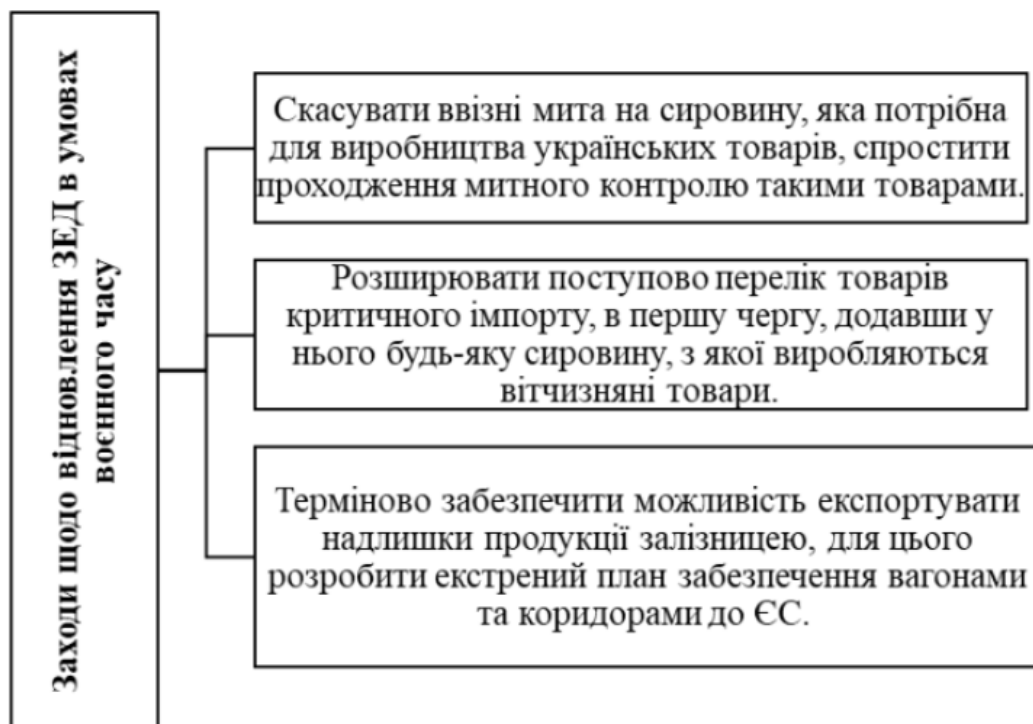

Рис. 3.1. Заходи щодо відновлення ЗЕД в умовах воєнного часу
Джерело: побудовано авторами на основі [22].

Таким чином, введення воєнного стану на території України обумовило необхідність трансформацій в процесах ведення ЗЕД. Адже успіх будь-якої справи залежить від того, які умови будуть створені для її розвитку в зовнішньому середовищі, від ролі держави в регулюванні та підтримці розвитку ЗЕД, оскільки саме держава створює ті «правила гри», що знаходять відображення в нормах права, які прийняті державою, та яких мають дотримуватись учасники ринку.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з комплексним аналізом можливих напрямів (шляхів) переорієнтації українського експорту товарів в умовах війни, в основу якої закладено пошук нових логістичних маршрутів та нових ніш на ринку Європейського Союзу та інших ринках. Практичне значення одержаних результатів полягає у визначенні та аналізі основних чинників що впливають на ЗЕД підприємств України та тенденції до стабілізації та розвитку.

3.2. Механізми реалізації моделей державно-приватного партнерства в зовнішньоекономічній діяльності

Як уже зазначалося, сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин характеризується боротьбою України за незалежність і суверенітет внаслідок військової агресії Росії. З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну національна економічна система зазнала руйнівних наслідків, знищивши численні промислові, соціальні, житлові та інфраструктурні об'єкти. У цих умовах пріоритети змінюються від розвитку економічних систем до вирішення важливих соціальних, інфраструктурних та екологічних проблем [32].

Відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. державно-приватне партнерство визначається як «співробітництво між Українською державою, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі уповноважених державних органів та органів місцевого самоврядування - органами державного управління (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами - підприємцями (приватними партнерами), які здійснюються

на підставі договору в порядку, визначеному Законом та іншими правовими актами. і відповідає ознакам державно-приватного партнерства» [39].

Європейська Комісія визначила державно-приватне партнерство як «форму співпраці між органами державної влади та приватним сектором, спрямовану на модернізацію інфраструктури та надання стратегічних державних послуг» [8]. Особливістю ДПП є сприяння ефективності надання державних послуг шляхом розподілу ризиків і використання досвіду приватного сектору, що може зменшити тиск на державні фінанси, надаючи додаткове джерело капіталу.

Незважаючи на зацікавленість у цьому виді взаємодії з боку держави та приватного сектору в Україні, його наявні переваги та потенціал не повністю використовуються в національній економіці, особливо у зовнішньоекономічній сфері. Це потребує вивчення теоретичних аспектів та особливостей державно-приватного партнерства у зовнішньоекономічній діяльності. Викладене дає змогу обґрунтувати важливість обраної теми, її теоретичне та практичне значення як для народного господарства України, так і для світового господарства.

Для семантичного аналізу поняття «державно-приватне партнерство» будемо використовувати інструментарій Microsoft Office 365, який наочно дає змогу ідентифікувати ключові слова, які найчастіше зустрічаються у визначеннях різних науковців та міжнародних організацій.

Тому пропонується удосконалене визначення поняття «державно-приватне партнерство у зовнішньоекономічній діяльності» – взаємодія державних і підприємницьких структур – суб'єктів господарської діяльності в Україні та іноземних суб'єктів господарської діяльності (також суб'єктів господарської діяльності України з іноземними державами).). країни), що є однією з умов залучення необхідних інвестиційних коштів, підвищення інноваційної активності в економіці, розвитку економічної, соціальної та екологічної інфраструктури, вирішення економічних, соціальних, екологічних та інфраструктурних проблем тощо [60, с. 41].

Світовий банк [8] наводить такі основні характеристики державно-приватного партнерства:

1) довгострокова угода між державою та приватним партнером, за якою приватний партнер надає або сприяє наданню публічної послуги;

2) приватний партнер отримує дохід, який може надходити від дотацій з державного бюджету, від плати за користування послугами або їх сукупності, залежно від наявності та якості договірної послуги;

3) приватний партнер повинен, як правило, здійснювати інвестиції в підприємство, навіть якщо вони обмежуються, наприклад, оборотним капіталом;

4) крім бюджетних коштів держава може робити додаткові внески, наприклад: надання землі; надання позикового або акціонерного фінансування для покриття капітальних витрат. Уряд також може надавати різні форми гарантій, які дозволяють ефективний розподіл ризику між урядом і приватним партнером;

5) після завершення дії договору ДПП відповідні активи повертаються у державну власність.

Характерними ознаками державно-приватного партнерства у зовнішньоекономічній діяльності як механізму взаємодії державного органу та приватного сектору є:

1) державні активи та/або державні послуги надаються шляхом інвестування та/або управління, що здійснюється представником приватного сектору на підставі договору, укладеного між органом державної влади та приватним сектором;

2) договір укладено на певний строк;

3) операційні та фінансові ризики розподіляються між приватним сектором і урядом;

4) оплата приватному сектору за виконання будівельних робіт або надання послуг здійснюється відповідно до визначених вимог і стандартів.

Отже, на основі узагальнення літературних джерел з проблеми визначення сутності поняття ДПП можна окреслити прояви державно-приватного партнерства, якими є:

- системна взаємодія;
- стратегічність, тобто стратегічна спрямованість проектів ДПП на вирішення актуальних соціальних проблем;
- інноваційність, тобто враховуючи вже реалізовані проекти ДПП, слід зазначити, що вони передбачали впровадження інноваційних методів роботи, технологій тощо, саме ДПП можна віднести до інноваційних методів співпраці приватних структур та державних органів;
- обмежені ресурси, тобто в мікрмасштабі ДПП є окремими монопроектами, які потребують певного рівня ресурсів для їх реалізації, як правило, інвестиційного характеру.

Моделі державно-приватного партнерства відрізняються поєднанням різних функцій, які виконує приватний суб'єкт, і залежать від типу активів і послуг:

- 1) проектування - розробка проекту від початкової концепції до кінцевого результату відповідно до вимог технічного завдання;
- 2) будівництво (Construction) або реконструкція (Rehabilitation): якщо проект ДПП передбачає будівництво нового об'єкта інфраструктури, для будівництва об'єкта разом із необхідним обладнанням залучається приватна особа; якщо проект ДПП передбачає реабілітацію існуючих активів, приватна організація може нести відповідальність за відновлення або розширення активу;
- 3) фінансування (фінансування) – коли проект ДПП передбачає будівництво або реконструкцію активу, приватна організація зазвичай забезпечує необхідне фінансування для всіх або частини капітальних витрат;
- 4) технічне обслуговування (Maintenance) – держава/уряд/місцевий орган влади покладає на приватну юридичну особу відповідальність за утримання об'єкта інфраструктури відповідно до стандартів на строк, визначений у контракті;

5) Експлуатація (Operate) – поточні обов’язки приватної особи в рамках проекту ДПП можуть суттєво відрізнитися залежно від характеру базового активу та послуг, пов’язаних з ним (технічна експлуатація активу та надання послуг державному постачальнику) технічна експлуатація активу та надання послуг безпосередньо користувачам, надання допоміжних послуг, тоді як державна установа відповідає за надання державних послуг користувачам).

Що стосується самого поняття моделей ДПП та їх різновидів, то серед дослідників існує одностайна думка, що єдиної моделі ДПП, яка могла б бути реалізована в країні чи зовнішньоекономічній сфері, не існує. Однак перелік поточних моделей ДПП значно відрізняється залежно від обраної класифікації. Також звернемо увагу на ідентифікацію в окремих літературних джерелах термінів «Модель ДПП», «Форма ДПП», «Механізм ДПП». На нашу думку, ці поняття не є тотожними і слід зазначити відмінності між ними. Візьмемо за основу класифікацію моделей ДПП Світового банку, згідно з якою до них належать: (1) договори на управління, (2) оренда (оренда), (3) концесія, (4) договори на створення або реконструкцію об’єктів, (5) продаж майна.

Для визначення поняття форми ППП скористаємося результатами В.В. Дослідження Круглова [26, с.108] і розглянемо форми укладання договорів ДПП у зовнішньоекономічній сфері (договори оперативного управління, концесійні угоди, лізингові угоди, лізингові угоди, угоди розподілу продукції).

Таким чином, головною ознакою договору або концесії ДПП є те, що він поєднує декілька проектних функцій. У світовій практиці існує багато видів і моделей ДПП [1], найпоширенішими з яких є:

- O&M (Operations and Management Contracts) - суб'єкт приватного бізнесу на основі державного контракту управляє державним активом протягом визначеного періоду часу. Формально право власності на майно залишається за громадською організацією;

- BF (Build–Finance) – приватна структура будує об’єкт та фінансує витрати на період будівництва, після чого відповідальність переходить до державної установи;

- BOT (Build-Own-Transfer) - традиційна концесія, за якою концесіонер будує та експлуатує об'єкт протягом періоду концесії, після чого об'єкт повертається державі;

- BOO (Build-Own-Operate, construction-ownership-management) – різновид традиційної концесії, згідно з якою концесіонер будує новий об'єкт інфраструктури та управляє ним на правах власності та користування, при цьому термін концесії не є фіксованим;

– VOOT (Build-Own-Operate-Transfer) – це традиційна концесія, за якою концесійна компанія будує об'єкт і передає його державі одразу після завершення етапу будівництва. Після прийняття державою згідно з концесійним договором об'єкт передається в користування концесійному підприємству, яке не має права власності на об'єкт концесії;

- BLT (Build – Lease – Transfer) – угода, за якою приватна особа будує проект і здає його в оренду державі, контроль над проектом переходить від власника проекту до орендаря. Після закінчення терміну оренди право власності на актив і відповідальність за експлуатацію переходять до уряду за попередньо узгодженою ціною;

- DCMF (Design-Build-Manage-Finance) — це угода з урядом, яка доручає приватній організації проектувати, будувати, управляти та фінансувати об'єкт. Держава оплачує оренду приміщення згідно проекту;

- DBFMO (Design–Build–Finance–Maintain–Operate) – цей тип проекту дуже схожий на проект VOOT, з тією різницею, що фактичної передачі права власності немає. Крім того, підрядник (приватна особа) бере на себе фінансовий ризик до кінця періоду контракту, а власник бере на себе відповідальність за технічне обслуговування та експлуатацію. Ця модель ДПП широко використовується за кордоном для інфраструктурних проектів, таких як платні дороги. Приватна будівельна компанія несе відповідальність за проектування та будівництво об'єкта інфраструктури для уряду/місцевої влади, яка є бенефіціарним власником. Крім того, приватна особа несе відповідальність за отримання фінансування в період будівництва та експлуатації [4, с.59]. Як

правило, державний сектор починає платити приватному сектору за користування об'єктом після завершення будівництва. За даними Європейської аудиторської палати [7], ця модель є найпоширенішою в ЄС. Комарницька Г.О. [25, с.205] та Шилепницький П.І. [63, с. 188] розрізняють моделі DBOOT і DBFO. Науковці погоджуються з наявністю дизайну в моделях (D), оскільки приватний сектор накопичив значний досвід у цій сфері, і передача цієї функції приватному партнеру виглядає дуже логічною [23, с.109]. Порівнюючи ці дві моделі, можна побачити, що DBOOT не передбачає участі приватного сектору у фінансуванні, а DBFO не вказує на передачу об'єкта, що також спостерігається в моделі VOO. Термін дії концесійного договору пропонується не вказувати. Такі моделі пропонується називати відкритими. Тоді постає питання про показник, за яким об'єкт необхідно передати державному партнеру, інакше втрачається сенс концесії [23, с.111].

У моделі DBFO можна припустити, що такою детермінантою може бути фінансовий ефект, тобто передача об'єкта концесії державі, коли приватний сектор повертає свої інвестиції та отримує певну норму прибутку.

- DBOT (Design – Build – Operate – Transfer) – цей варіант фінансування популярний, коли клієнт не знає про що йде мова. Тому вони передають компанії аутсорсинг проекту щодо проектування, будівництва, експлуатації та передачі. Прикладами таких проектів є будівництво нафтопереробного заводу [1, с.45];

- DBFM (Design-Build-Finance-Maintain) — договір, за яким приватна особа проектує, будує та фінансує об'єкт, а також надає послуги з управління чи обслуговування об'єкта за довгостроковим договором. Власник (як правило, державний сектор) управляє об'єктом;

- браунфілд-контракт - традиційна концесія, предметом якої є розширення, ревіталізація або реконструкція існуючого об'єкта, за винятком будівництва нового об'єкта. Браунфілд проекти використовуються в ДПП для передачі відповідальності за модернізацію існуючих активів і управління ними приватній структурі.

Гриценко Л.Л. у своїй роботі [15, с.53] зазначає, що у випадку інфраструктурних проєктів найвигідніше використовувати схему концесії RVO (Project – Build – Operate) – «ірландську модель». Підрядник із приватного сектору проєктує та будує об'єкт відповідно до вимог державного сектору та несе відповідальність за управління та обслуговування об'єкта протягом погодженого періоду, після чого об'єкт передається державному сектору.

Крім традиційних систем ліцензування існують також т. зв «тіньові» поступки. Особливо поширені вони в сфері дорожньої інфраструктури. При використанні традиційної концесії плата за користування об'єктом концесії (платною дорогою, мостом, тунелем тощо) несуть водії, тоді як «тіньова» концесія передбачає витрати концесіонера під час створення та експлуатації об'єкта відшкодовує не безпосередній користувач, а держава [31, С. 96].

Порівняльний аналіз різних моделей державно-приватного партнерства, які широко використовуються у світовій практиці, наведено в таблиці. 1.

Слід зазначити, що термін державно-приватне партнерство іноді використовується для позначення кількох інших типів домовленостей між державними та приватними організаціями, які сприяють досягненню цілей державної політики. Вони можуть включати, наприклад:

Таблиця 1. Елементи та особливості моделей ДПП

Модель ДПП	Тип активів	Функцій	Механізм фінансування
О&М (контракти з експлуатації та управління)	Існуюча інфраструктура	Експлуатація та обслуговування	Державне фінансування
ВОТ (будівництво-володіння-передача) ВООТ (будівництво-володіння-управління-передача) ВТО (будівництво-передача-управління)	Нова інфраструктура	Проектування, будівництво, фінансування, обслуговування. ВОТ або ВТО можуть не включати приватне фінансування, тоді як ВООТ завжди включає приватне фінансування	Може бути як державне фінансування, так й приватне фінансування
DBFOM (проектування-будівництво-фінансування-обслуговування-експлуатація) DBFO (проектування-будівництво-фінансування-експлуатація) DCMF (проектування-будівництво-управління-фінансування)	Нова інфраструктура	Відповідно до суті контракту	Може бути як державне фінансування, так й приватне фінансування

Джерело: [39].

– механізми обміну інформацією, такі як державно-приватне партнерство проти шахрайства в сфері охорони здоров'я в Сполучених Штатах, яке включає федеральний уряд, державних чиновників, кілька провідних приватних страхових компаній та інші групи охорони здоров'я, які працюють над боротьбою з шахрайством;

- добровільна діяльність, що здійснюється приватними компаніями для громадських цілей та за координації відповідних органів влади, наприклад, проекти охорони здоров'я чи освіти, пов'язані з великими іноземними інвестиційними проектами;

- приватні кошти для державних інвестиційних проектів на благодійних засадах, які можуть залучати до реалізації проекту окремих приватних учасників;

- спільні дослідницькі та інноваційні проекти, створені з урахуванням навичок та інформації в державному та приватному секторах;

- державне втручання, спрямоване на підтримку розвитку приватного сектора в цілому або в окремих секторах, наприклад, надання землі, активів, боргових зобов'язань, акцій або гарантій повністю приватним підприємствам, які не займаються наданням державних послуг.

Щодо механізмів реалізації моделей ДПП скористаємося ідеями І.А. шриффт Брайля [12], який визначив рекомендовані ним моделі ДПП для України. А саме, вважаємо за доцільне розділити різні механізми їх реалізації в рамках моделей ППП: «ROT», «RLT», «BROT», «BLT», «BOT», «BOO», «BOOT», «DBFO», « DB", "DVO", "DBM", "PFI", "BLOT", "BOT", "BROT", "BTO", "DCMF" тощо. Результати тестування зведені в таблицю 3.2.

Різноманітність моделей ДПП у зарубіжній підприємницькій діяльності, а також наявність різноманітних форм їх реалізації та механізмів (табл. 3.2) потребують належної уваги до питання їх вибору, що вимагає ретельного підходу, визначення переваг та недоліків у умови невизначеності та існування системи обмежень.

Як зазначалося, вибір моделей ДПП у зовнішній підприємницькій діяльності здійснюється державним урядом залежно від сфери та характеру послуг, що охоплюються. У Великобританії цю функцію виконує Partnerships UK. Цей орган є не тільки консультантом, а й розробником проектів ДПП, оцінює та підтримує їх під час реалізації, розподіляє ризики та прибутки проектів тощо [23, С. 111].

Таблиця 3.2. Моделі ДПП у зовнішньоекономічній сфері та притаманні їм форми та механізми реалізації

№ з/п	Моделі ДПП у зовнішньоекономічній сфері	Форми ДПП у зовнішньоекономічній сфері	Механізми ДПП у зовнішньоекономічній сфері
1	Угоди на управління	Договір на оперативне управління, сервісні контракти тощо	«ROT», «RLT», «O&M», «OMM», «PFI»
2	Лізинг (оренда)	Угоди оренди (лізингу)	«O&M», «OMM», «PFI»
3	Концесія	Договори концесії щодо створення, реконструкції, управління об'єктом	«DBO», «DBM», «ROT», «RLT», «BROT», «PFI», «DBFO», «DB», «BLOT», «BROT», «BTO», «DCMF», «DBOM», «DBFOM», «DBFOMT»
4	Угоди про створення чи реконструкцію об'єктів	Створення спільних підприємств, договори про розподіл продукції тощо	«DBO», «DBM», «DBOM», «BOOT», «BLOT», «BROT», «BTO», «BOT», «BOMT», «DBOOT», «DBFO», «BBO», «BLT», «DBOM», «DBFOM», «DBFOMT» «PFI».
5	Продаж активів	Первинне розміщення акцій, приватизація	«ROT», «RLT», «O&M», «OMM», «PFI»

При виборі моделей ДПП у зовнішньоекономічній діяльності слід забезпечувати їх оптимальність (табл. 3.3). Оптимальні моделі партнерства повинні сприяти отриманню таких вигод: швидша реалізація складних При виборі моделей ДПП для зовнішньої підприємницької діяльності слід подбати про їх оптимальність (табл. 3.3). Оптимальні моделі партнерства мають сприяти досягненню наступних переваг: швидшій реалізації складних інфраструктурних проектів; підвищення рівня соціально-економічної ефективності та розвитку регіонів; підвищення рівня надання державних послуг та державного управління; зниження рівня витрат при реалізації інвестиційних проектів; оптимізація структури фінансування за рахунок доступу до іноземних грошових ресурсів тощо [5; 21].

З метою підвищення ефективності проектів ДПП у зовнішньоекономічній діяльності рекомендуємо декомпонувати їх елементи, що забезпечить реалізацію процесно-структурованого підходу, який оптимізує їх. З цією метою визначимо ключові аспекти вибору моделі ДПП у зовнішньоекономічній діяльності.

Перш за все, вибір моделей ДПП визначає розподіл прав приватної та державної власності. Ризик проектів ДПП залежить від рівня залучення приватного сектору [26, С. 108]. При виборі моделі ДПП слід враховувати рівень фінансування, який є одним із ключових елементів моделей ДПП [12, С. 30].

Ступінь участі та рівень зацікавленості приватного сектору у державно-приватному партнерстві визначають характерні особливості окремих галузей суспільної інфраструктури (капіталоємність, ризикованість, технологічна складність) [21, с.44].

Таблиця 3. Варіативність механізмів ДПП у зовнішньоекономічній діяльності

Механізм ДПП	Власник	Планування	Проектування	Будівництво	Експлуатація та обслуговування	Фінансова відповідальність
DBV	<i>Пб</i>	<i>Пб</i>	<i>Пр</i> відповідно до контракту		<i>Пб</i>	<i>Пб</i>
DB	<i>Пб</i>	<i>Пб</i>	<i>Пр</i> відповідно до контракту		<i>Пб</i>	<i>Пб</i>
BOT	<i>Пб</i>	<i>Пб</i>	<i>Пр</i> відповідно до контракту			<i>Пб</i>
DBFO	<i>Пб</i>	<i>Пб; Пр</i>	<i>Пр</i> відповідно до контракту			<i>Пб; Пб-Пр; Пр</i>
BOO	<i>Пр</i>	<i>Пб; Пр</i>	<i>Пр</i> відповідно до контракту (концесії)			

Скорочення: *Пб* – публічний; *Пр* – приватний.

Джерело: [6].

За словами Брайловського І.А. Вибір моделі ДПП базується на таких ключових аспектах:

- перелік функцій щодо проектування, будівництва, управління, експлуатації тощо, які держава бажає передати приватному сектору з метою реалізації ДПП у зовнішньоекономічній діяльності;

- масштаб проекту;

- контроль якості виконання проекту;
- розподіл ризиків між державним і приватним секторами та управління ними;
- способи покриття витрат приватного сектору (який механізм оплати буде використано) [12, С. 30].

Усі ці види партнерства відрізняються від моделей державно-приватного партнерства тим, що вони мають обмежений зв'язок із цими моделями щодо тривалості, цілей, правового статусу та структури.

При виборі моделі проекту ДПП експерти [21] рекомендують враховувати такі моменти:

- чи отримує приватний партнер наявні активи, залучені до проекту ДПП, шляхом купівлі чи оренди?
- чи будуть повернуті наявні активи ІКТ, передані в оренду приватному партнеру, після закінчення терміну оренди або контракту?
- Чи може приватний партнер придбати додатковий капітал, чи рішення щодо капіталовкладень прийматиме виключно держава?
- Операційні витрати покриватимуться доходами від плати за використання, чи уряд частково чи повністю фінансуватиме операційні витрати?
- чи буде приватний сектор також залучений до процесу придбання активів на етапі проектування?
- час роботи приватного партнера?
- які штрафні санкції передбачені для приватного партнера за зрив графіку роботи, невиконання роботи чи відсутність роботи?
- чи уряд і приватний сектор спільно побудують і керуватимуть організацією, в якій будуть розподілені ризики та вигоди?

Вибір моделей ДПП у зовнішній підприємницькій діяльності також визначається обсягом інвестицій, необхідних для реалізації проектів, ризиком їх реалізації, зобов'язаннями та тривалістю проектів.

Глибоке та структуроване розуміння сутності ДПП у зовнішньоекономічній діяльності забезпечує створення класифікації видів ДПП.

Враховуючи різноманіття проектів ДПП та аспектів їх створення та реалізації, єдиної класифікації видів ДПП не існує. Окрема типологія необхідна для ДПП в інноваційній зовнішньоекономічній діяльності залежно від видів економічної діяльності тощо.

Поділ ДПП у ЗЕД здійснено за такими ознаками:

за доцільністю формування партнерських відносин; за характером взаємодії у зовнішньоекономічній діяльності (взаємодія державних і підприємницьких структур - суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності; взаємодія державних і підприємницьких структур - суб'єктів господарської діяльності України з іноземними державами);

за видами промислової діяльності, в якій беруть участь іноземні суб'єкти господарської діяльності (держави) (переробка відходів, збір, очищення та розподіл води, інфраструктура та виробництво, транспорт і теплопостачання тощо); за видами договорів ДПП, укладених у зовнішньоекономічній діяльності (BOT, BOOT, BTO, BOO, BOMT, DBOOT, DBFO та ін.);

за ступенем участі приватного сектора (контракти на управління, лізинг, концесії, продаж активів тощо); залежно від просторового виміру (на території України та за її межами).

ВИСНОВКИ

Магістерська робота присвячена вивченню важливої наукової проблеми, пов'язаної з обґрунтуванням пропозицій щодо удосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Основні результати проведеного дослідження полягають у такому.

Сьогодні зовнішньоекономічна діяльність стає ключовим фактором розвитку національної економіки та економічної стабілізації нашої країни. В індустріально розвинутих країнах досить важко знайти галузь, яка не передбачає зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність включає взаємовигідні економічні зв'язки з точки зору міжнародної торгівлі, трудової міграції та передачі технологій. У всіх країнах, особливо в країнах з перехідною економікою, де зовнішньоекономічна діяльність лібералізована, державне регулювання є об'єктивною необхідністю. Такий контроль покликаний забезпечити захист інтересів країни та суб'єктів її зовнішньоекономічної діяльності, створити рівні умови для розвитку всіх видів підприємництва та напрямів використання доходів та інвестицій.

Принципами зовнішньоекономічної діяльності є: національний суверенітет у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; свобода зовнішньоекономічного підприємництва; правова рівність і недискримінація; верховенство права; валютна еквівалентність, неприпустимість демпінгу при імпорті та експорті товарів.

Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності - це сукупність економічних форм, методів і засобів, за допомогою яких забезпечується стимулювання, координація та регулювання діяльності суб'єктів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Основою регулювання зовнішньоекономічної діяльності є сукупність економічних і неекономічних методів впливу на систему зовнішньоекономічних зв'язків. Слід зазначити, що ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зазначено, що регулювання зовнішньоекономічної діяльності спрямоване на: - забезпечення збалансованості економіки та збалансованості внутрішнього ринку України; -

стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, у тому числі у зовнішньоекономічних зв'язках суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні; - створення максимально сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та наближення її до ринкових структур розвинених зарубіжних країн. До основних завдань державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності належать: захист економічних інтересів суб'єктів господарювання, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності; забезпечення рівних можливостей розвитку для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності та сфери діяльності; вільний розвиток конкуренції та протидія отриманню монопольного становища в іноземній підприємницькій діяльності. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має сприяти глибокій диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків з метою зниження ступеня залежності вітчизняної економіки від постачальників стратегічних товарних позицій, які займають монопольне становище.

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації (РФ) проти України та введення воєнного стану призвели до виникнення труднощів і проблем у всіх сферах національної економіки, особливо у сфері зовнішньоекономічної діяльності країни. Військова агресія в Україні на роки змінила рівень економічної активності, призвела до значних втрат людського капіталу, знищила інфраструктуру та ланцюги торгівлі сільськогосподарською продукцією, завдала величезної шкоди виробничим потужностям через втрату електроенергії та встановлення курсу НБУ адміністративними методами. У квітні 2022 року активні бойові дії велися на території 6 областей України, створюючи 20% ВВП країни та відіграючи вирішальну роль у розвитку економіки та зовнішньоекономічної діяльності України [49]. Обсяги та структура української експортно-імпоротної діяльності у 2022 році кардинально змінилися. За прогнозами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Всесвітньої продовольчої організації (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, FAO), протягом 10 років з 2020 по 2029 рік Україна має

покращити свої позиції на ринку в світового ринку, щоб увійти до ТОП-5 країн-експортерів зерна, збільшивши свою частку майже до 14%. Таким чином, на кінець десятиліття на ринку пшениці Україна мала посісти 6 місце за виробництвом пшениці та розділити 4 місце з Канадою за обсягом експорту. Тоді Україна мала збільшити обсяги експорту кукурудзи до 31 млн т і займає 4 місце у світі.

Що стосується інших зернових, таких як ячмінь, овес і жито, то Україна мала збільшити експорт цих культур з 5,2 млн тонн у 2019 році до 6,4 млн тонн у 2029 році, зміцнивши таким чином свої позиції на світовому ринку та посівши 5 місце в рейтингу. Повномасштабне вторгнення викликало тривожне занепокоєння щодо того, що Україна може взагалі втратити свою присутність на зовнішніх ринках, включаючи зміну ролі України на світовому ринку зерна з метою вирішення глобальної продовольчої безпеки, запобігання голоду та соціального хаосу в деяких африканських країнах. Найважливішою перешкодою для зовнішньоекономічної діяльності України стало обмеження логістичних напрямків торгівлі, внаслідок чого було перекрито північний та східний напрямки до Республіки Білорусь та Російської Федерації. Крім того, українські морські порти були заблоковані на півдні, тож західний напрямок став єдиним для зовнішньої торгівлі.

Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин, що характеризується боротьбою України за незалежність і суверенітет внаслідок військової агресії Росії, вимагає пошуку дієвих інструментів розвитку ЗЕД, серед яких корисним може стати державно-приватне партнерство, що визначається як «співробітництво між Українською державою, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі уповноважених державних органів та органів місцевого самоврядування - органами державного управління (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами - підприємцями (приватними партнерами), які здійснюються на підставі договору в порядку, визначеному

Законом та іншими правовими актами. і відповідає ознакам державно-приватного партнерства».

Європейська Комісія визначила державно-приватне партнерство як «форму співпраці між органами державної влади та приватним сектором, спрямовану на модернізацію інфраструктури та надання стратегічних державних послуг». Особливістю ДПП є сприяння ефективності надання державних послуг шляхом розподілу ризиків і використання досвіду приватного сектору, що може зменшити тиск на державні фінанси, надаючи додаткове джерело капіталу.

Дієва система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є одним з вагомих чинників забезпечення подальшого соціально-економічного розвитку нашої країни. У сфері міжнародної економічної взаємодії сьогодні зосереджені ключові можливості для вирішення завдання економічного зростання, модернізації національної економіки та переведення її на інноваційний шлях розвитку. Успішна реалізація даного напрямку потребує максимального використання потенціалу міжнародного економічного співробітництва, зокрема і за допомогою системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Подальший розвиток цієї системи повинен відбуватися на основі впровадження цілого комплексу організаційно-правових та технічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах подальшої інтеграції України у світову економічну систему. Слід наголосити, що в процесі зовнішньоекономічної діяльності відбувається узгодження інтересів її суб'єктів на всіх рівнях. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності характеризується залежністю від зовнішніх чинників, піддається впливу економічних, геополітичних, соціальних змін, а реалізація регуляторної політики відбувається як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні.

Можна визначити наступні пріоритети державної політики у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності: забезпечення необхідних умов для досягнення стратегічних цілей України у міжнародній економіці та підвищення ролі зовнішньоекономічної сфери у розв'язанні завдань інноваційно

- орієнтованої модернізації національної економіки; формування конкурентоспроможної на світовій арені і доступної для всіх суб'єктів господарювання національної системи інститутів і інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності; подальший розвиток системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на засадах постійного відстоювання національних інтересів та інтересів вітчизняного бізнесу в процесі міжнародного економічного співробітництва з урахуванням мінливих умов зовнішнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gatti S. *Project Finance in theory and practice*. Academic Press. 2007. P. 414.
2. Lewis G., Mervyn D. *Public Private Partnerships: the worldwide revolution in infrastructure provision and project finance*. Edward Elgar Publishing. 2007. P.268.
3. OECD-FAO Agricultural Outlook 2020– 2029, FAO, Rome/OECD Publishing, Paris, 2020. 330 p. <https://doi.org/10.1787/1112c23b-en>.
4. Pekka P. *Innovative Project Delivery Methods for Infrastructure*. Finnish Road Enterprise. 2002. P. 120.
5. Pyroh O. The Global Innovation Clusters: Canadian Experience of Public-Private Partnership. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. Vol. 2 (8). P. 402-413.
6. *The Canadian Council for Public-Private Partnerships*. Definitions & Models. 2020. URL: https://www.pppcouncil.ca/web/P3_Knowledge_Centre/About_P3s/Definitions_Models.aspx.
7. *The European Court of Auditors*. Special Report: Public-Private Partnerships in the EU: Widespread shortcomings and limited benefits. 2018. URL:
8. The World Bank. *Public-Private Partnerships. Reference Guide. Version 2.0*. Washington D.C. 2014.
9. Болотова О. С., Чмут А. В. Сутність дефініції «зовнішньоекономічна діяльність підприємства». Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах : V Всеукраїнська науково-практична конференція (26–27 березня 2020 року). Херсон, 2020. С. 13–16.
10. Борисенко О.П. Внешнеэкономическая политика государства: концепция, стратегия, механизмы реализации : монография / О.П. Борисенко. – Донецк : Юго-Восток, 2012. – 404 с.

- 11.Борисенко О.П. Особливості моделювання управлінських процесів у державному регулюванні ЗЕД. Вісник АМСУ. Серія: “Державне управління”, № 1 (10). С.27-33.
- 12.Брайловський І.А. *Державно-приватне партнерство: методологія теорія, механізми розвитку*: автореф. дис. на здобуття ступеня д.е.н. Харків. 2015. 43 с
- 13.Гречишкіна О.О., Ковалев А.С. Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2014. №8(215). С. 26-29.
- 14.Гречишкіна О.О., Ковалев А.С. Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2014. №8(215). С. 26-29
- 15.Гриценко Л.Л. Концептуальні засади державно-приватного партнерства. *Вісник СумДУ. Серія : Економіка*. 2012. №3. С. 52-59.
- 16.Двигун С.М. Розвиток механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_11_17
- 17.Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану : Постанова КМУ No 314 від 18.03.2022. Офіційний вісник України. 2022. No 26. С. 24. Ст. 1399
- 18.Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану : Постанова КМУ No 236 від 09.03.2022. Офіційний вісник України. 2022. No 25. С. 330. Ст. 131
- 19.Деякі питання товарів критичного імпорту : Постанова КМУ No 289 від 16.03.2022. Офіційний вісник України. 2022. No 25. С. 449. Ст. 1357.

20. Деякі питання товарів критичного імпорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2022 р. № 289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2022-%D0%BF#Text>.
21. Длугопольський О.В., Жуковська А.Ю. Державно-приватні партнерства: зарубіжний досвід і уроки для України. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 3. С. 43-49.
22. Економічна експертна платформа (2022). URL: <https://economics.org.ua/>.
23. Жук В.П. Форми функціонування державно-приватного партнерства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 13. С. 109-111.
24. Заячківська О.В. Характеристика наукових поглядів щодо поняття «зовнішньоекономічна діяльність». Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки». Випуск 3(91) 2020 р. С.72-78.
25. Комарницька Г.О. *Активізування державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності*. Дис. ... д.е.н. Національний університет «Львівська політехніка», ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права», Львів, 2020, 469 с.
26. Круглов В.В. Моделі визначення ефективності проектів державно-приватного партнерства. *Держава та регіони*. 2018. № 1.(61). С. 107-113.
27. Машков А.О. Стратегічні напрямки державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в умовах інноваційного розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_11_15
28. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Теоретичні основи механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/8.pdf
29. Новіков О. Є., Садридін Т. Ш. Систематизація наукових поглядів щодо визначення сутності терміна «зовнішньоекономічна діяльність». Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 2. Т. 2. С. 183–186.
30. Обсяги експорту агропродукції зерновим коридором. 2023. URL: <https://uga.ua/ru/statistika-zernovogo-koridora/>

31. Пирог О.В. Національні проекти як інструмент залучення прямих іноземних інвестицій. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія :Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2013. Вип. 5. № 10 / 2. Т. 21. С. 95-105.
32. Пирог О.В., Дорошкевич К.О., Томич М.І., Вороновська М.М. Механізми реалізації моделей державно-приватного партнерства в зовнішньоекономічній діяльності. *Ефективна економіка*. 2023. № 3. С.1-25.
33. Підсумки зовнішньої торгівлі товарами України за три квартали 2022 року. Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/pidsumky-zovnishnoyitorhivli-tovaramy-ukrayiny-za-try-kvartaly>
34. Платонова І.О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С. 125-129
35. Погребняк А. Ю., Хоменко Т. Ю. Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність». *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2016. Вип. 18. С. 48–55.
36. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021 рр.): Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1017-р від 27.12.2017. *Офіційний вісник України*. 2018. № 11. С. 15. Ст. 398
37. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2005 р. № 362 : Постанова КМУ № 241 від 10.03.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 25. С. 385. Ст. 1324
38. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 153 та визнання таким, що втратив чинність, пункт 1 постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2022 р. № 289: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2022 р. № 761. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-dopostanovy-kabinetu-ministriv->

ukrainy-vid24-liutoho-2022-r-153-t70722?fbclid=Iw AR1XS0-
hLk2dhyQW_AsINRFViePqW6 ухуwGvZIVtg1zPqYEFCK1qLmo2Mds

- 39.Про державно-приватне партнерство: Закон України № 2404-VI від 01.07.2010. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
- 40.Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік : Постанова КМУ No 1424 від 29.12.2021. Офіційний вісник України. 2021. No 4. С. 238. Ст. 217.
- 41.Про затвердження Тимчасового порядку ліцензування експорту деяких товарів, зазначених у додатку 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. No 1424 : Наказ Міністерства економіки України No 393-22 від 10.03.2022. Офіційний вісник України. 2022. No 20. С. 41. Ст. 1072
- 42.Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
- 43.Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#n114>
- 44.Про перелік товарів критичного імпорту : Постанова КМУ No 153 від 24.02.2022. Офіційний вісник України2022. No 29. С. 7. Ст. 1562
- 45.Про правовий режим воєнного стану : Закон України No 389-VIII від 12.05.2015. Офіційний вісник України. 2015. No 46. С. 13. С. 1449
- 46.Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління НБУ No 18 від 24.02.2022. Офіційний вісник України. 2022. No 19. С. 317. Ст. 1042.
- 47.Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : Розпорядження КМУ No 188-р від 26.02.2022. Офіційний вісник України. 2022. No 20. С. 20. Ст. 1068
- 48.Салій Є.Ю., Салій О.О. Зміни у зовнішньоекономічній діяльності України в умовах війни. Журнал стратегічних економічних досліджень. № 3(14). 2023. С.58-71.

- 49.Скриньковський Р., Процевят О., Павленчик Н., Цюх С. Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. 2022. Vol. 8, No. 6. P. 1001–1008. <https://doi.org/10.22178/pos.82-2>.
- 50.Скрипник С.В., Процевят О.С., Воронова О.С. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. Випуск №38. 2022. С.1-9.
- 51.Сохацька О. Глобальний біржовий ринок зерна: нові завдання для України в умовах війни з росією. *Економіка та суспільство*. 2022. No. 45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-95>.
- 52.Статистична інформація. Державна митна служба України. 2023. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>.
- 53.Статистична інформація. Державна служба статистики України. 2023. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 54.Стеценко Ж. В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Економічний Вісник НТУУ «КПІ»*. 2010. URL: <http://economy.kpi.ua/uk/node/1457>
- 55.Титаренко Л.М. Міжнародна економічна політика України: сучасні виклики та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С. 114-118.
- 56.Топольницька Т.Б. Напрями підвищення дієвості механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств цементної галузі України. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7783>
- 57.Стеценко Ж. В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Економічний Вісник НТУУ «КПІ»*. 2010. URL: <http://economy.kpi.ua/uk/node/145>
- 58.Тенденції зовнішньої торгівлі товарами України за підсумками 2021 року. Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/tendentsiyi-zovnishnoyitorhivli-tovaramy-ukrayiny-za>

- 59.Титаренко Л.М. Міжнародна економічна політика України: сучасні виклики та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С. 114-118
- 60.Томич М.І. *Оцінювання та розвиток державно-приватного партнерства у зовнішньоекономічній діяльності*. Дис. ... доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2022. 223 с.
- 61.Улида В.Ю. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. С.132-139.
- 62.Халецька А.А. Підходи до системи державного управління зовнішньою торгівлею. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_7
- 63.Шилепницький П.І. Дослідження природи державно-приватного партнерства. *Регіональна економіка*. 2010. №3. С.187-194.
- 64.Шталь Т. В., Зосимова Ж. С. Наукові підходи до визначення поняття зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2013. Вип. 1/1. Т. 18. С. 134–136.

Виконав:

студент магістратури за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування денної форми навчання

« ____ » _____ 2024 р.

_____ Підпис

Д.В. БРОДОВСЬКИЙ

_____ Ініціали, прізвище

Науковий керівник:

« ____ » _____ 2024 р.

_____ Підпис

В.О. КОПАНЧУК

_____ Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:

« ____ » _____ 2024 р.

_____ Підпис

Е.В. ЩЕПАНСЬКИЙ

_____ Ініціали, прізвище